

Саша Станишич

ПРЕДИ ПРАЗНИКА

Роман

ФънТези

Издаването на това произведение беше подкрепено от ТРАДУКИ, литературна мрежа, в която са включени Федералното министерство за европейски и международни въпроси на Република Австрия, Външното министерство на Федерална република Германия, Швейцарската културна фондация „Про Хелвеция“, КултурКонтакт Австрия, Гьоте-институт, Словенската агенция за книгата ЈАК, Министерството на културата на Република Хърватия, ресор „Култура“ в правителството на Княжество Лихтенщайн, Фондацията на Лихтенщайн за култура, Министерството на културата на Република Албания и фондация „С. Фишер“.

traduki

Книгата е преведена в Европейския преводачески колегиум в Щрален, Германия

Саша Станишич

ПРЕДИ ПРАЗНИКА

Fantasy, 2016

ISBN 978-619-90339-4-4

Copyright®2016. Всички права запазени

© S. Fischer Foundation by order of TRADUKI – за превода, 2016

© Пламен Иванов – художествено оформление, 2016

© Фън Тези, 2016

Саша Станишич

ПРЕДИ ПРАЗНИКА

Роман

Превод от немски
Гергана Фъркова

София, 2016

На Катя

*For billions of years since the outset of time
Every single one of your ancestors has survived
Every single person on your mum and dad's side
Successfully looked after and passed on to you life.
What are the chances of that like?*

The Streets: On the Edge of a Cliff

*Милиарди години от началото на времето
Всеки един от вашите предци е оцелял
Всеки отстрана на майка ви и на баща ви
е бдял над вас и ви е препредал живота.
Какъв е шансът за това?*

The Streets: На ръба на скала

I

НИЕ СМЕ ТЪЖНИ. Вече си нямаме лодкар. Лодкарят е мъртъв. Две езера и никакъв лодкар. Сега можеш да стигнеш до островите, само ако имаш лодка. Или ако самият ти си лодка. Или с плуване. Но хайде плувай, когато ледените буци се удрят във вълните като вятърни чанове с хиляди звънящи тръбички.

Теоретично езерото можеш да обиколиш пешком, все покрай брега. Само че ние занемарихме пътеката. Почвата е блатиста, мостчетата изгнили и нещастни, храсталакът е избуял, стига чак до гърдите и запречва пътя.

Природата си взема обратно своето. Така биха казали на друго място. Ние не говорим така, защото е нелепо. Природата е непоследователна. На природата не може да се разчита. А щом не можеш да разчиташ на нещо, недей да образуваш с него словосъчетания.

Под развалините на някогашната ферма на Шилке, където езерото нежно докосва шосето, някой е изхвърлил половината си непотребна покъщнина на брега. В калната земя стърчи един хладилник, вътре в него забравена – консерва с риба тон. Лодкарят ни разказа. И как побеснял, по принцип не толкова заради боклука, колкото заради рибата тон.

Сега лодкарят е мъртъв и ние не знаем кой ще ни разказва какви ги вършат бреговете. Кой ще казва така красиво: „Където езерото нежно докосва шосето“. И: „Това беше риба тон от безбрежните морета на Норвегия“. Такива изречения измислят само лодкарите.

От промяната¹ насам не сме измислили никакви хубави изрази. Лодкарят беше добър разказвач. Но не се надявай, че в този момент на слабост ще питаме Дълбокото езеро, което без лодка е станало още по-дълбоко, как се чувства сега. Нито пък ще разпитваме Голямото езеро, което удави лодкаря защо го направи.

---

¹ Промяната (Die Wende) – означава падането на Стената и Обединението на Германия – б. пр.

Как се удави лодкарят, никой не видя. И по-добре. Какво има да му гледаш как някой се дави? Никак не е красиво. Сигурно е излязъл с ладията вечерта, над езерото се е стелела мъгла. На разсъмване по водите се носеше ладия, празна и безполезна като сбогуване без изпращач.

Дойдоха водолази. Госпожа Швермут² им направи кафе, те пиеха кафето и гледаха езерото, после влязоха в езерото и извадиха лодкаря. Снажни мъже, руси и лаконични, глаголи само в императив, натоварват лодкаря. Стоят на брега в прилепналите си водолазни костюми, черни и сковани като удивителни знаци, поставени от смъртта. Ядат вегетариански сандвичи, от тях се стичат капки.

Лодкарят беше погребан, а клисарят пропусна да свърши своето, удари камбаната час и половина по-късно, когато всички вече ядяха сладкиша в памет на покойника в „Коловоз 1“. То без чужда помощ клисарят вече едвам изкачва стълбата. За последно би камбаната в 12:15 осемнадесет пъти и направо си изкълчи рамото. При това разполагаме с механизъм за биене на камбаните, както и с Йохан, чирака. Но клисарят не харесва нито едното, нито другото.

Сега умират повече, отколкото се раждат. Чуваме, че старците остават самотни. Виждаме как младите не коват никакви планове. Или коват планове да се махнат оттук. През пролетта разредихме разписанието на автобус номер 419, който иначе минава през час. Хората казват, само още няколко поколения – няма как това тук да продължи повече. Ние сме убедени: ще продължи. В известен смисъл все някак винаги е продължавало. Преживели сме чума и война, болести и глад, живот и смърт. Все някак ще продължи и занапред.

Само че сега лодкарят е мъртъв. Към кого ще се обръщат пияниците, когато Ули ги е изритал от кръчмата? Кой ще организира за туристите от Берлин и околностите толкова хубави игри за търсене на съкровища по островите, при които никой никога не

---

² На немски името означава меланхолия – б. пр.

намира съкровище и децата тихичко ридаят в ладията, докато майките вежливо се оплакват на лодкаря, а бащите дни наред размишляват къде са сбъркали и поставят под съмнение най-напред новите федерални провинции на Източна Германия, след това и собствената си мъжественост, а на брега изяждат по една ябълка и поемат с лишените си от илюзии велосипеди в посока Балтийско море и никога повече не се връщат? Кой?

Лодкарят е мъртъв, а останалите мъртъвци се чудят какво прави лодкар под земята? Това не е редно: трябваше да си остане в езерото!

Никой не казва, аз съм новият лодкар. Малцината, които разбират, че непременно ни трябва нов лодкар, не разбират нищо от салове. Нито от това как се утешават водите. Или са прекалено стари. Други се държат така, сякаш никога не сме имали лодкар. Трети казват: лодкарят е мъртъв, да живее бизнесът с лодки под наем.

Лодкарят е мъртъв и никой не знае защо.

Ние сме тъжни. Нямаме си вече лодкар. А езерата пак са диви и тъмни и се оглеждат.

БЕНЗИНОСТАНЦИЯТА ФАЛИРА, за да заредиш, трябва да ходиш до Волдек. Оттогава селото като цяло обикаля помалко на сам-натам из селото и кара повече по права линия към Волдек, рецитирайки Фонтане, поне онези, които знаят Фонтане наизуст. Като цяло бензиностанцията липсва по-скоро на младите отколкото на старите. Не само заради бензина. Заради *KitKat* и бирата на една ръка разстояние и *Unforgiving*, с аромат на *Orange Inferno*, енергийната напитка, **която щурмува и завладява източногерманските бензиностанции** с 32 мг кофеин на 100 мл.

Лада, който като тринадесетгодишен хлапак беше отпрашил с ладата на дядо си в Дания и оттам му остана прякорът Лада, сега за трети път в последните три месеца паркира голфа си в Дълбокото езеро. Дали това не беше свързано с липсата на бензиностанция? Не. Това е свързано с Лада. И теоретично с крайбрежния път, който тук е идеален за каране с 200 km/h.

Езерото избълбука. Йохан и немият Сузи на брега отначало се разсмяха, после обаче не им се виждаше вече чак толкова забавно. Мина една минута. Йохан смъкна лентата от челото си и се хвърли във водата, той е най-лошият плувец от тримата. И най-младият също. Барабар Петко с мъжете. Напразно. Лада си изплува сам. С фас между устните. И се наложи той да спасява Йохан.

Фюрстенфелде. Население: нечетен брой. Сезоните ни: пролет, лято, есен и зима. Лятото е с едни гърди наред. Нашето лято надали е по-лошо от онова на Средиземноморието. Ние нямаме Средиземно море, но имаме езера. Пролетта не понася на хора с алергии и на госпожа Швермут от „Роден край“, която на пролет я хваща депресията. Есента е разделена на две – ранна и късна есен. През късната есен взема връх земеделският туризъм. Градски бащи водят синовете си през нощта да разглеждат земеделски машини. Синовете: изпадат във възторг и шок пред грамадански колела, грайфери, гръм и трясък. Историята на зимата в едно село с две езера винаги започва с тяхното замръзване и приключва с разтопяването на леда.

– Какво ще правиш сега с таратайката? – попита Йохан Лада и Лада, който съвсем не е начинаещ в измъкването на коли от езера и връщането им що-годе в движение, каза:

– Ще я извадим тия дни.

Немият Сузи хвърли отново въдицата. Заради гафа на Лада му се наложи да направи принудителна пауза. Сузи обожава да лови риба. Когато си ням по рождение, някак естествено си предопределен да ловиш риба. Макар че, какво значи „ням“? Политически коректно би трябвало да се каже: със скапан ларинкс.

Йохан барабанеше лекичко по бедрото си в някакъв ритъм. Утре е изпитът му за клисар. Специално е изкомпозирал една мелодийка за празника и ще я издрънка с езиците на камбаните. На това му се казва свирене на камбани. Лада и Сузи още нищо не знаят за това. И по-добре, че иначе пак щяха да се сипят тъпотии.

Тримата се съблякоха и останаха само по гащи. Йохан и Лада, за да изсъхнат, Сузи от солидарност. Безупречната мускулатура на Лада, безупречната мускулатура на Сузи, ребрата на Йохан. Сузи, винаги с гребенче в джоба, сресва косата си назад – жест, застрашен от изчезване. Драконова опашка на челото, могъщо тяло на дракон около врата на Сузи, огнедишаща драконова глава на лопатката на гърба му. Сузи – красив като италианските филми от петдесетте. Майката на Сузи винаги, когато може, ги гледа и плаче.

Скакалци. Лястовици. Оси. Всички са много уморени, много. Есента вече е тук.

Днес беше последният топъл ден от годината. Последният ден, в който можеше да си полежиш по гащи в тревата, а по теб се катерят бръмбарчета, сякаш си естествена преграда сред хълмистия пейзаж с челни морени, каквато всъщност си по някакъв начин. Ако си оттук, знаеш какво е това: последният топъл ден. Не заради лястовиците, нито заради синоптичните приложения в смартфона. Ти си знаеш, понеже си се разсъблякъл и си се излегал, и ако беше момиче, щеше да си заровил пръстите на краката си в пясъка. Ако не си момиче и не си направил нищо с

пръстите на краката си, просто само ще си се излегал. И както си се опънал така, си погледнал към небето и ти е станало ясно: днес е последният топъл ден. Даже и по някакво чудо все пак да се случи още някой друг хубав ден, то това нищо не значи. Днес е последният.

Лада и Йохан гледаха Сузи и му даваха акъл, понеже нищо не хващаше. Опитай ей-там под ясена, на рибата вече ѝ е доста горещо, ама че работа! Сузи стисна въдицата между краката и отговори с жестове. Лада разбира езика на Сузи доста добре. Всъщност хич не го разбира, но познава немия Сузи, откакто се помни. „Времето си е наше“ – преведе той на Йохан. Той го погледна учуден. Лада сви рамене, плю в езерото. По пътеката край брега се зададе Анна на велосипеда си. Рокличка с презрамки, ама че работа. Йохан махна спонтанно, момчешка му работа. Анна гледаше право напред.

– Ей! Какво показваш? – Лада удари с юмрук Йохан по рамото. По езерото пърпореше екскурзиантска лодка. Лада изсвири пронизително. Шапките на туристите се раздвижиха. Лада размаха ръка, туристите също помахаха. Туристите снимаха. Лада им показва среден пръст.

– Това не се брои, те са туристи, махат, да става каквото ще – каза Йохан.

Лада отново му стовари няколко юмука. На рамото на Лада се зъбеше вълк. На гърба на Лада: **The Legend.**

– Какво зяпаш?

– И аз ще се татуирам.

– Чуваш ли го, Сузи? Дришльото иска да се татуира. Яко!

Едно беше научил Йохан в общуването си с Лада – да не встрещява. Да остане хладнокръвен. Да се подадеш на провокацията, значи слабост.

– И означава ли нещо? – попита той. И Сузи имаше вълк на прасеца.

Лада го погледна в очите. Избоботи с половин уста:

– Вълците се завръщат – говореше много бавно. – Германия отново е страна на вълците. От Полша и Русия, извървяват хиля-

ди километри. Прекрасни животни. Ловци. Я кажи глутница!

– Глутница.

– Жестоко, нали? Колко пауър има в тая дума! Ние със Сузи сме привърженици на вълка. – Лада сграбчи Йохан за врата. – Но да си остане между нас, ясно? Ние докарахме тука вълци. От Лужица. Защото преди и тука е имало вълци. Питай майка си. В Цервелинската степ, при ракетната база, сещаш ли се? Там ги пуснахме на свобода.

Споко, не се връзвай. Продължавай да питаш. Понякога Лада си дрънка втели-некипели, за да уплаши Йохан. Сузи се обърна, послуша се напрегнато. Йохан се прокашля.

– И колко?

– Браво! Знаех си, че няма начин да не попиташ. Две малки вълчета и два вълка. Слушай, брат: не се бъзикам. Така че дръж си езика зад зъбите, ясно?

– Хубаво.

– Добре.

Нещо клъвна на въдицата на Сузи. Кратка съпротива. Дребно шаранче. Сузи го пусна обратно във водата.

Лада се надигна.

– Пичове! Хайде, отиваме при Ули. Сузи ще черпи по едно.

Така и стана, защото Лада е човек, който държи на думата си.

ШАРАНЪТ МОЖЕ ДА БЪДЕ ПОЩЕЛИВ. Когато другите риби се хранят, той идва. През есента, с падането на температурата на водата, той се нуждае от все по-малко и по-малко храна.

Търтеите оплождат младите царици и умират прилежно. Младите царици се скриват до пролетта под мъха, в гнилото дърво, в кошмарите на водното конче.

В Кикер, старата гора, кълвачът дълбае милисекундите на нашата тленност.

Есента е дошла.

Глутницата е нащрек.

ТОЧНО ЕДНА ГОДИНА МИНА ОТТОГАВА, от деня преди последния празник, когато Ули разчисти гаража си, сложи един кът за сядане и пет маси, варел с кюнец за печка, пусна завеса от червено-жълт тюл на единствения прозорец и заби с пирон на стената един календар с полякини, облегли на мотоциклети, отчасти заради иронията, отчасти заради естетиката. Една „Щерни“ струва осемдесет цента, една „Шири“³ деветдесет, бира с компот – евро и петдесет, а в събота и неделя тук могат да се гледат мачове и мъжете са му признателни за всичко, макар никой да не го казва.

Пием в гаража на Ули, защото никъде другаде пейките, лъжите и хладилникът не си прилягат така идеално, че мъжете да се чувстват заедно: един с друг и с алкохола хем хубаво, хем не *прекалено* хубаво. Никъде другаде, като изключим у дома, не е възможно под една стряха и само на няколко крачки от бирата и бундеслигата по „Скай“⁴ да си пушиш и да си седиш сред свои.

Чест и почитания на „Коловоз 1“. Но в „Коловоз 1“ няма да седнеш да пиянстваш. Може да си организираш вечеря, да речем, на някоя годишнина. Защото, хайде, напий се, когато те гледат пластмасови цветя и туристи на велосипедисти. От време на време Вероника слага и истински лалета. Но хайде, напий се, когато те гледат истински лалета.

Гаражът на Ули мирише омайно на грес. Вратата е украсена с табелки на стари мотоциклети и реклами на бира, а на една се вижда гербът с императорския орел и надпис **Deutsches Kaiserreich**⁵. Вярно е, че идват почти само мъже от новите блокове. Понякога стават спречквания. Нищо сериозно. Няма омраза. Понякога не разбираш собствените си думи. Впоследствие дори си доволен от това. Понякога някой разказва и всички го слушат. Тази вечер, последен рунд, ще разказва старият Имбоден. Имбоден поначало е мълчалив, но много голям пияница.

---

³ Бира „Щернбург“ и „Щир“ – б. пр.

⁴ Германски платен телевизионен канал – б. пр.

⁵ Германската империя (1871–1918) – б. пр.

Преди три години жена му умря и оттогава посегна към чашката. Ули разправя, че има много да навакса – всичките години на трезвеност.

Заради празника утре си приказваха в гаража за празниците от едно време, и че преди, моля ви се, се празнувало къде-къде по-хубаво. Никой не можеше например да се сети за някоя сваятна, готина тупаница между възрастни мъже наскоро. Преди те били нещо обичайно. Днес се бият само младежите.

– И то адски некадърно – засмя се Лада и никой друг.

Да, но ето че Имбоден става и първо излиза по малка нужда, само че преди да напусне гаража – в помещението няма клозет, а пред панелката отсреща стърчи нещо като дърво – той казва:

– Момент, момент. И това не е точно така.

От няколко седмици на хладилника е залепена пъстра рисунка. Внучката на Ули, Рике, е на такъв етап. На картинката са дядото и Рике в малък правоъгълник, това е гаражът. За да сложи рисунката, Ули свали голите полякини. В резултат на което мъжете няколко дни му викаха „дядо“. После забравиха и Ули отново стана Ули.

При Ули всеки има право да пие, дори повече, отколкото може. Но ако някой не е в състояние вече да се задържи прав, без да се хване за нещо, или повлича и други към пода, за да се разбере с тях за туй-онуй, Ули само кимва на Лада, а Лада извежда или изнася въпросния човек навън.

При Ули всеки има право да говори и да разсъждава повече откъдето и да било другаде. Но ако някой продължава да говори и да разсъждава повече, отколкото му харесва на Ули, то Ули само кимва на Лада.

При Ули се плаща по-малко от другаде. Но ако някой не си е платил всичко след месец, то Ули само кимва на Лада.

При Ули всеки има право да разкаже виц, който не е смешен на всички. Но ако някой каже нещо сериозно, което не е забавно за всички, то Ули само кимва на Лада.

При Ули всеки има право да плаче, дори на глас. При Ули обаче никой не плаче.

При Ули всеки има право да разказва история от едно време, обикновено тогава другите слушат.

Имбоден се върна, след като се изпика и си разказа историята.

ПОД ЕДНА БУКА, В КРАЯ НА СТАРАТА ГОРА, лисицата лежи неподвижно върху шумата. От това място, където гората се среща с полето, с пшеницата, ечемика, рапицата, тя наблюдава скупчените леговища на хората, струпани на тясната ивица земя между двете езера, сякаш хората в неукротимото си желание да създават за себе си най-доброто, бяха срязали на две тъканта на едно парче вода, за да се разположат по средата, практично и удобно, точно на плодородната земя точно между два бряга, да завземат пространство за себе си и своите малки, пространство за пътищата си по суша, които рядко изоставят, за скривалищата си за храна, камъни и метали, и за куп други неща, които трупат.

Лисицата усеща времето, когато тук все още не е имало езера, нито пък е имало човешки стан. Тя усеща ледовете, които тегнели върху гърба на земята чак до хоризонта. Ледът избутвал земята пред себе си, търкалял камъни, подкопавал почвата, издигал я на хълмове, които и до днес, десетки хиляди лисичи години по-късно, все още се дилпят тук. В техните скутове се полюшват двете езера, в гърдите им е пуснала корени древната гора, в която лисицата си има бърлога, един тунел, не много дълбок, взет за временно ползване от язовеца, с двете ѝ малки лисиченца вътре в него сега – дано са вътре! – а не навън, както миналия път, когато я чакаха с укор, ала тя донесе само бръмбари. А ястребът кръжеше наоколо.

Тя можеше да усети вкуса на землистия мед на мехчетата на лисичетата си сред хиляди аромати, дори и сега, когато вятърът духаше от обратната посока, тя познава много добре тази сладост там някъде, сред дълбините на гората. Познава и глада, постоянния, суров глад. Вече ѝ беше умряло едно лисиче, което се беше пръкнало по-болнаво. Другите две се справят ловко с бръмбарите. Скоковете върху някоя мишка – от седнала позиция почти вертикално във въздуха – все още прилича повече на игра: често плячката бива забравена.

Лисицата вдига глава. Души за хора. Наблизо няма жив човек. От техните леговища се надига топлина с дъх на дърво. Там лисицата усеща вкуса и на мъртви растения, добре хранени ку-

чета и котки, погубени птици и много неща, което не е лесно да се определи. От някои неща се страхува. От други се срамува. Повечето са ѝ безразлични. После тор, после вълна, после вкиснало, кокошка и смърт.

Кокошка!

Зад сплетените метални жици в дървени кокошарници: кокошка! Натам, при кокошката, ще се отправи тази вечер лисицата.

Нейните лисичета започват все повече да се отдалечават от бърлогата. Лисицата подушва, че тази вечер ще бъде последният ѝ лов по повеля на техния глад. Скоро те ще се отделят и ще си потърсят своя собствена ловна територия. На раздяла иска да им донесе нещо хубаво, нещо специално. Не бръмбари или червеи, не изоставени от хората наядени плодове, а яйца. Защото няма по-добър аромат от деликатната, тънка черупка, защото няма по-добър балсам от кадифения сладък жълтък.

Да проникнеш в кокошарника не е проста работа. Дори когато не го охранява куче и стопаните спят. Тя не се страхува от ноктите на птиците. Само че пренасянето на яйца е почти невъзможно. Предишните ѝ опити свършваха злополучно, макар и вкусно. Този път ще внимава да държи устата си затворена, много ще внимава, също както когато играе с лисичетата. Този път няма да вземе две наведнъж, а ще се върне два пъти.

Един женски язовец се измъква от храсталака. Лисицата надушва в нея папрат и страх. Но от какво? Над главата ѝ се стрелкат прилепи. Неразговорливи другари, прекалено бързи за всяка шега, пропърхват нервно нататък. В края на гората стадо глигани са на ловно събрание. Непредсказуеми съседи, лесно раздразними, но грижовни. Имат вкус на кал, сяра, трева и упоритост. Сега обсъждат оживено, подвикват пронизително на ръбестия си език, подбутват се, рият с копитата.

Тяхното неспокойствие подгонва и лисицата. Тя хуква, иска бързо да избяга по-далече от навъсените глигани.

Висините разнасят тропота на гръм. Хич не им харесва, че лисицата е в акция. Те я предупреждават. Те я заплашват.

И ГОСПОДИН ШРАМ, бивш подполковник от Национална народна армия⁶, после лесничей, а сега пенсионер, и понеже пенсията не стига, работи на черно в „Земеделски машини Бланкенбург“, гледа спортни клипове по „Sport 1“: Мартина (на деветнадесет, от Чехия) спортува. Мартина играе бiliarд. Господин Шрам е критичен човек. Има забележки към предаването, не му харесва как Мартина играе бiliarд. Мартина не изпълнява ударите си обмислено. Абсолютно нищо не уцелва Мартина и това обсебва вниманието на господин Шрам. Но Мартина се смее, когато не улучва. Мартина танцува около бiliarдната щека, това не е нормално, не е нормално да танцува така, не е нормално да сядат на масата и да удря топките със задника си, и не е нормално, че играе сама. Защото щом играеш сам, значи имаш ясното намерение да вкараш всичките топки. Противникът, срещу когото човек най-много обича да печели – в това господин Шрам твърдо вярва, – си ти самият.

Е, много ясно, след всеки удар Мартина трябва да съблича по нещо от дрехите си, това е съвсем в реда на нещата. Но това можеше да го прави не по-зле и някъде другаде. Нямаше нужда „Sport 1“ да я слага на бiliarдна маса, да я беше пратил там, където Мартина се справя най-добре. Господин Шрам е убеден, че за всеки човек има нещо, в което е добър. Той се опита да отгатне в какво би могла да е добра Мартина. Индикациите са оскъдни: гърдите ѝ са налети, пръстите – къси, ноктите ѝ блестят. Господин Шрам вярва в таланта и господин Шрам обича таланта. Господин Шрам обича да гледа хора, които показват таланта си: той е човек с твърда позиция и изкривен гръбнак и празна кутийка от антеникотинови дъвки.

Не му харесва да гледа Мартина. Мартина все още не е свалила бикините си, те са черни и имат отпред една осмица в бял кръг. На господин Шрам това му е смешно. Но не е работата в бикините. Въпросът е, че Мартина играе толкова зле, сякаш дори

---

⁶ Въоръжените сили на ГДР (1956–1990) – б. пр.

не знае правилата. А правилата са първото, което обясняваш на някого, който е нов в тази област.

Господин Шрам е човек, който избягва разговори с непознати, а с познатите най-много обича да говори за зенитни ракети, прилепи и някогашния ски скачач Йенс Вайсфлог, най-талантливия ски скачач на всички времена.

Намира, че Мартина има хубави прасци, когато тя се протяга напред през масата. Но когато тя сваля бикините си и ги надява на щеката, а при удара изобщо не уцелва бялата топка и отгоре на всичко се киска, господин Шрам не издържа:

– Е, не! Как може! – възмущава се господин Шрам.

Той изключва телевизора.

Средностатистически в германските домакинства върху дистанционното има повече бактерии отколкото по тоалетната чиния. Господин Шрам се замисля над думата „средностатистически“. Става въпрос за съотношение. Тоалетните чинии са по-големи от уредите за дистанционно управление. В собствения му дом, мисли господин Шрам, са се натрупали средностатистически повече разочарования от самия него, отколкото от света.

Той се надига от дивана с въздишка и при същото това движение издърпва гащите си от глезените нагоре. Останалите дрехи вече е свалил в банята. Проверява дали дребните монети в джобовете ще стигнат за кутия цигари. Да.

Господин Шрам остава още малко седнал в голфа си. Висок мъж с твърда позиция и изкривен гръбнак, който размишлява: средностатистически. Мартина (на деветнадесет, от Чехия). Прилепът виси с главата надолу, защото краката му са твърде слаби. Той не може да полети, засилвайки се например като гъската.

В жабката има пистолет.

Господин Шрам е направил по собствена инициатива много неща, за които днес съжалява. Онова, в което господин Шрам беше добър, беше натискът. Понасянето и оказването на натиск.

Той потегля. Може би към автомата за цигари, може би към изоставения „Ракетен отдел за наземна противовъздушна отбра-

на 123 Вегниц“, където беше на служба за седемнадесет години. Цигара или куршум в главата, все още не е взел решение.

Мартина може би има талант да прави нокти. Как се казваше тая професия?

В дома на Вилфрид Шрам има средностатистически повече аргументи срещу живота, отколкото срещу пушенето.

НИЕ СМЕ ДОВОЛНИ, Анна ще бъде изгорена. Утре вечерта на празника присъдата ще бъде изпълнена. Пускат децата да легнат в сеното при телетата, но те не спят, надничат между дъските към онова, от което искат да се страхуват в съня си и когато в пламъците нищо вече не къкри и не съска, и не плаче, хлебарят включва електрическата цигулка в мобилния си усилвател и се почва свирене и после пеене, на грила се пече хищна риба, докато омекне. Анна е изгорена и в такава нощ на облекчение някои двойки откриват един друг, танцуват под искри, звезди и предохранителни мерки да не се запали нещо, което няма никаква полза от пламъците.

Есента е дошла. Гарваните обират зимните посеви от тялото на нивите. Кацат върху плашилата, чистят перата си.

Все още има време до празника. Нощта трябва да се издържи, през деня се правят последните приготовления. Селото кипи, селото пръска препарат и търка прозорци, селото украсява уличните лампи. За добрата стабилност на кладата дълго време се грижеше нашият дърводелец, който вече е мъртъв. Един интериорен дизайнер, новоселец от Берлин, предложи услугите си на негово място, но ако го допуснем, това ще създаде само проблеми, селото смята, че това не е проста работа като да се разположи някакъв диван, ами ако вземе пак да стане някакво нещастие като през 1599 година, когато четири къщи се подпалили и в суматохата двама разобличени бандити се отървали от огнената смърт. Та сега с това се зае една фирма за строителни скелета от Темплин.

Селото си е подредило столове. Разпределението на местата за сядане е основна тема. Кой ще бъде сложен на бирения тезгях пред кладата? Кой е заслужил да бъде близо до пламъците? Кой определя заслугите тази година?

Селото бърше витрините. Селото лъска джанти. Селото си взема душ. Рибарите тръгват за щука, хлебарницата не пести мармалада за плънката. Някои домакинства ще се запасят с двойна доза инсулин.

Дъщери гримират майките си, майки слагат капки за очи в клепачите на уморените бащи, бащите не намират тирантите си. Фризьорът ще направи оборота на живота си, ако изобщо има фризьор. Щял бил да дойде някакъв от Волдек, но как точно щеше да стане – дали ще ходи по къщите, както прави лекарят всеки четвъртък, или ще монтира стола и огледалото си някъде в центъра? Ние не знаем.

Госпожа Райф е направила ден на отворените врати в своята грънчарска работилница: кафе, филии с мед, лекция. Посетителите си поръчват да им изпече груби халби, оформени на ръка с техника раку, или опитват сами да направят „ваза“. По-късно на двора ще има концерт на африканска музика от Щутгарт. Музикантите вече са пристигнали. През цялото време хвалят пейзажа, сякаш селото има заслуга за това.

Хлебарят Цишке отново ще води търга „Изкуство и куриози“, миналата година с разгасена риза и бирена бутилка вместо аукционно чукче. Приходите ще отидат в помощ на дома „Роден край“. Вече можем да издадем кои са някои от вещите:

- *антикварен глобус (вкл. Прусия): начална цена 1 евро;*
- *самозалепващ се силиконов сүтиен SECRET+: начална цена 2 евро;*
- *кош за пране с неизвестно съдържание: начална цена 3 евро;*
- *календар с пейзажи от Пренцлау от 1938 г.: начална цена 6 евро;*
- *милиционерска униформа (с фуражка, носена): начална цена 15 евро;*
- *чисто нов пейзаж с маслени бои на госпожа Кранц⁷ (завършен в нощта преди празника): начална цена не е посочена.*

Външни хора също носят вещи за търга и някои от предложенията предизвикват смях, най-вече онези, които въобще не са смешни. Звучи така сякаш някои се смятат за по-мъдри от исто-

---

⁷ На немски името означава венец – б. пр.

рията, не очакват, че сме способни на ирония.

Нашият „Празник на Св. Анна“. Какво точно празнуваме, никой не знае. Никаква кръгла годишнина, нищо нито свършва, нито е започнало на този ден. Света Анна се пада някъде през лятото и светците вече хич не са свещени за нас. Празнуваме може би просто защото го има него: Фюрстенфелде. И онова, което си разказваме за него.

Има още време. Селото изключва телевизора, селото разбухва възглавниците, тази вечер в селото почти няма сношения. Селото си ляга рано. Нека оставим на мира сънуващите. Да прекараме времето си с неспокойните:

С езерата ни, те никога не спят.

С животните, те тръгват на битка. Под прикритието на тъмнината лисицата се устремява към паметен лов.

С нашите камбани, ей сега те ще възвестят със звън празничния ден, а кой може сега да се похвали, че има клисар и дори чирак-клисар?

Господин Шрам претегля пистолета в дланта си.

Дори госпожа Кранц е будна. Не е ли жалко? Как красиво хъркат някои стари жени! Тя обаче е на път, добре екипирана за през нощта: фенерче, дъждобран, нарамила е статива, дърпа старото си кожено куфарче на колелца. При портата на Волдек сръбва от термоса си, вътре има не само чай. Госпожа Кранц е екипирана перфектно.

И Анна, нашата Анна. Утре е последният ѝ ден. Тя лежи в тъмнината, тананика си песничка, прозорецът е отворен, проста мелодия, нощта минава хладна по челото ѝ. Анна е сама. През последната година Анна беше много самотна в чифлика „Геерсхоф“, заобиколена от западналото минало на семейството си, от инструментите на дядо си, от градината на майка си, изоставена от Анна, но обичана от глиганите, в бараката – шкодата, където котката се окопи за не знам кой си път, под прозореца – запустялото поле. И тази нощ, ах, такава нощ, спомените за пълната някога къща и въпросът за всичко, което някога е било добро за нея през онези осемнадесет години там, и в понеделник идва

Лада да изкара вехториите, през пролетта се нанасят берлинчаните, а Анна сама, любезно безразлична към връстниците си, Анна с гимназиална диплома и влюбена в корабите, Анна, която стреля с въздушната пушка на дядо си от прозореца на банята по глиганите в градината, която върви през нощите, и тази нощ също, Анна, ела при нас: покрай полето, покрай гората, по брега на езерата, мини по всичките стари пътища за последен път, такъв е планът, панелни блокове, руини, местни младежи, ние се радваме, Анна не е сама, Анна си тананика мила, детска песничка, ние сме с нея.

Нощта преди празника е необикновен момент. Някога се е наричало „Времето на героите“. Въпреки че имаме повече жертви за оплакване, отколкото герои за честване, но хубаво, не пречи от време на време да се изтъква и положителното.

Оттатък при пещите? Момичето с наръча дърва под мишницата? То е най-малкото от всички, които наричаме героини. Дете само на пет години в сукман с безчет крѣпки и възголяма риза, с гюдериени партенки на краката. До нея брат ѝ, лек и тънък като бреза. Уплашен е, но гордо хвърля в пламъците дървата, които сестра му му е подала. В едната пещ майката слага да суши лен, а в другата ще пече хляб за празника на Св. Анна. Селото празнува, че войната няма повече да го ограбва и подяжда, да го прокужда и убива, че реколтата е удържала обещанието на семето. Веселбата сигурно ще е бурна, владетелят на града го няма: Попо фон Бланкенбург – груб, шумен, справедлив по собствения си аршин за справедливост.

Селото всеки ден отправя молитви за „насъщното“. За „колкото да има“. За оцеляването на рибата. За собственото оцеляване. Момиченцето и брат ѝ и двете момчета, които правят сита – други деца няма.

Сега сме не знам коя си година. Госпожа Швермут сигурно знае. Тя е нашата хроникьорка, архиварка и знахарка, също не може да мигне. С купичка бейби моркови в скута, тя гледа „Бъфи – убийца на вампири“, шести епизод, без прекъсване. Празни-

кът и суматохата около него ѝ костват известни усилия: госпожа Швермут дърпа конците на много неща.

Момичето гони брат си около пещите. Анна, нека я наречем Анна. Пещите наскоро бяха преместени от селото пред крепостната му стена. Неведнъж и дважд огънят хвърляше искри, а искрите – огън, който като всяко току-що родено нещо беше гладен и ядеше лакомо, поглъщаше хамбари и обори, цели два чифлика, макар и онова с Ридерсхоф – така приказваха хората – да нямаше нищо общо с пещите. Беше си работа на дявола, понеже Ридерови се бяха продали на дявола и дяволът просто си беше взел дължимата отплата за съдружието.

Майката мете със сноп влажна вършина жарта и слага хлябовете, внимателно, сякаш полага дете в люлка. Да пазят хляба и лена да пазят, заръчва тя на децата, да внимават, че не било за първи път някой да си вземе от това, дете не му принадлежи. „Викнете ни, ако видите да се навъртат непознати.“

Нека да оставим картината така: братът реши русите коси на Анна с пръсти. Момичето застава по-близо до пещта, поднася дланите си към туловището ѝ да ги стопли. Майката се запътва към селото, тананика си някаква песен.

Анна, нашата Анна, на устата ѝ е същата мелодия. Тя трепери, нощта е хладна.

Ела, ще те вземем с нас, Анна. При твоята адашка, при хората, при животното. При лисицата, при Шрам. В глада за живот, в умората от живота. При Кранц, при Швермут. При мириса на хляб, при зловонието на войната. В отмъщението и любовта. При великаните, вещиците, смелчаците, глупаците. Убедени сме, че ще изиграеш една прилична героиня.

Ние сме тъжни, ние сме радостни, хайде да слагаме присъди, хайде да слагаме софри.

ГОСПОДИН ГЪОЛОУ ЩЕ ДАРИ ШЕСТ ПРАСЕТА ЗА ПРАЗНИКА. От шестте едно ще оцелее. Утре рано сутринта детската градина ще посети комплекса и децата ще помилват едно от прасета.

Макар че какво значи тук „ще помилват“?

Шишовите за останалите пет вече са наредени зад кладата. Дават на децата да повъртят чевермето, това е толкова забавно.

Чифлик „Гъолоу“. Ферма. Продуктова гама: мед и свинско месо.

Когато колят прасета през лятото, жегата още повече изостря всички звуци и ти чуваш квичането на животните от километри. На много курортисти това им е неприятно. Има и такива, които никога не са чували подобни звуци. Те питат какво е това и после и на тях им става неприятно – от самото квичане, но и от това, че изобщо са попитали. За нас умиращите прасета не са проблем, умиращите прасета са донякъде индустрия.

Олаф Гъолоу минава през двора. Барбара и момчетата спят. Гъолоу също си беше легнал, но мислите му не спираха да кръжат: за предстоящата операция на Барбара, за празника, за смъртта на лодкаря, за холандците, които отново подпитваха за свиневъдния комплекс.

Гъолоу се бе измъкнал от леглото, тихичко, да не събуди Барбара. Сега е в свинарника, при климатизираната сладост на прасета си, при съненото им грухтене. Пали цигара, издиша дима далече над свинете, завърта копчето на вентилацията.

Гъолоу е такъв един човек, ще кажеш, честна душа. Има моменти като този например, когато веднъж в един дъждовен ден нещо лежеше в калта пред свинарника. Има нещо особено в навеждането, чисто физически, което може би отключва някакъв рефлекс, напълно е възможно, някакъв стар рефлекс, който те кара да мислиш: ей нá, този човек иска да служи, така както се е навел. Това са такива едни моменти, та търкаля се значи нещо в калта, някакъв предмет, и Гъолоу се навежда – широкоплещест, дочен гащеризон, отляво златна обича – и го взема. И как му отделя време, въпреки че вали, как го разглежда отблизо, чудейки

се изпод вежди, толкова е записан: какво се търкаля тук при моите прасета, какво ли е това, парче злато ли е, химикалка ли е? Ами че химикалка е и какво прави тя тук – харесва ни да наблюдаваме такъв човек, представяме си, че той е добър към децата си, справедлив, когато сега разписва мръсната химикалка върху дланта си, драска фльонги, за да види дали пише, тя наистина пише и Гьолоу я прибира, а по-късно разпитва Юрген, Матце, немия Сузи дали не са загубили случайно химикалката си?

Или пък например тази случка: лодкарят дължеше пари на Гьолоу. Не много. Не много за Гьолоу. Вероятно много за лодкаря. А Гьолоу отива и му купува ковчег. Купува изрично *удобен* ковчег. Рови цели две нощи в интернет, на Барбара ѝ писва: защо непременно удобен, какво значение има вече? Гьолоу казва, че лодкарят имал болен гръб. Цял живот е правел такива едни движения, гребане, опъване на въжето, няма значение дали години наред си ги изпълнявал правилно или неправилно, накрая все опираш до удобния ковчег.

Всъщност Гьолоу познава лодкаря, откакто се помни. Винаги си е бил старец. Напоследък от време на време излизаше с него навътре в езерото, вземаше и момчетата. Те най-сетне са на възрастта, в която можеш да им разкажеш и нещо по-така, без веднага да се разциврят, а лодкарят го умееше, беше цар на това да те разтърси. Децата обичат да бъдат разтърсвани.

Гьолоу изгаси цигарата. Той пуши с неохота и много. Отпред в гащеризона винаги е металната табакера, съгваемият пепелник с логото „Аляска“ върху капачето. Той се разхожда покрай клетките. Записва си, Гьолоу си записва. С химикалката от калта. Разчитаме, че ще избере шестте най-добри прасета. Обама винаги спасява една пуйка преди Деня на благодарността.

Него Гьолоу не го харесва много-много, Обама. Плямпало. От всички тях харесваше някак си най-много Клинтън. На него му писаха веднъж писмо. Югославяните, Барбара и той. 95-а беше. При него работеха един босненец и един сърбин, той нямаше никаква представа каква точно е разликата. Тогава разбра, че и те също не са много наясно. И двамата осъждаха войната. Само

веднъж стана въпрос за това чия е вината, просто защото въпросът за вината винаги се повдига поне веднъж за всяко нещо, но те го решиха мирно и кротко и после решиха отсега нататък да гледат само немски новини, защото там всички излизат еднакво виновни, само германците – не. В следващите хиляда години те не можеха да си позволят никаква вина повече и двамата нямаха нищо против.

В родината си и двамата били свинари и знаели куп неща за свиневъдството. Така поне твърдяха на интервюто за работа. Гьолоу бързо установи, че нищичко не разбират, но заплащането им се видя приемливо, а Гьолоу не можеше и да плати повече от еди колко си. На черно. Естествено, на черно, иначе изобщо не можеше да стане, включително и заради визата. Търпимост му се казваше на това, тук тях ги търпяха.

От години Гьолоу не се беше сещал за двамата, такава нощ, ах, такава нощ! Но думата беше за писмото до Клинтън. Тъкмо се беше разчуло за всичките зверства, за масовите гробове, лагерите. И сърбинът каза: абе трябва да ни хвърлят бомби на нас, сърбите. Ако само се заканват, това никога няма да свърши. Само не по гражданите. Никой не обича разкъсани от бомби граждани. – Босненецът нямаше никакви забележки по тази идея. Да, и тогава Гьолоу предложи: ами да, защо не напишем едно писмо до президента. И на двамата веднага им допадна, въпреки че беше шега. Сърбинът диктуваше, босненецът говореше по-добре немски и превеждаше, Гьолоу се мъчеше да отгатне какво искаха да кажат, а после Барбара го записваше на английски. Чак до сред нощите откараха, накрая всички се прегръщаха и плачеха, а писмото, адресирано до Белия дом, беше изпратено. На подател сърбинът написа адреса си преди бягството, за да придаде на молбата си допълнителна сила. На другия ден смяташе, че това може би е било грешка, защото, когато видят, че писмото е от сърбин, моментално ще го взривят.

Гьолоу не вярва, че писмото е било прочетено. Но бомбардировките не закъсняха и след тях настъпи спокойствие.

На нас това с югославяните не ни беше много приятно. Толкова скоро след падането на стената. Няма достатъчно работа, хората недоволстват, а той ги назначава тях. Дано да не прозвучи така, както звучи. Селото недоумяваше. Собственият му баща, старият Гьолоу, едно време самият той свиневъд в частното и колективното стопанство, недоумяваше. Всички смятаха Гьолоу за човек с локално мислене. Може би наистина мислеше прекалено локално. Като цяло. Но той все пак стигна до тук където е сега. Има тринадесет работника. Сега Гьолоу е по-скоро добре.

Гьолоу е в офиса. Въздухът – както винаги с дъх на стари чорапи. Той поставя бележката с шестте номера в чекмеджето на немия Сузи. Момчето да ги извади утре, когато дойдат децата.

На вратата – плакат на Аляска. Всичко синьо, сини планини, небе, вода, бели мечки. Гьолоу мечтае да отиде в Аляска. Дори парите не са проблем, но откъде да намери време. Може би и Барбара би била... може би за Барбара такава екскурзия не би била добра сега.

Един свиневъден комплекс в Аляска, това би било нещо. С днешните системи за микроклимат става даже и на Луната. Ще кара каяк, ще лови съомга, а покритите със сняг планини се отразяват във всичко, което има огледална повърхност. Синева. Синьо уединение и тишина. Всичко много красиво. Хъски. Но не е това, което привлича Гьолоу. И у нас може да се кара каяк. Има други отражения. Тръстики, има тръстикови отражения и кафяво уединение и тишина.

Златото е. Златната треска. Новите находища. Съвсем наскоро – в едно старо златотърсаческо село на име Чикън. Онова, което американците наричат старо, за нас си е направо смехотворно. Чикън е умряло също както надеждите за благосъстояние. Там живеят седем души, направо призрачно село. И виж ти! Някакъв японец намира в околностите двадесет унци злато.

Гьолоу – златотърсач с шапка край реката Клондайк. Като дете беше чел Джек Лондон. Разбира се, всичко е от детството. Той никога не бе намирал нищо. Наемите и разходите за живот са много по-високи отколкото при нас. Холандците предлагат

на Гьолоу половин милион. За четене отдавна вече не му остава време.

Ние не оплакваме умрелите животни.

Ние не се оплакваме за пропуснатите шансове. Призрачни шансове.

Лекарите казват, че шансовете на Барбара са 50:50.

Гьолоу въведе помилването преди празника, откакто взе свиневъдния комплекс през 92-а. Избраното прасе няма да бъде заклано нито сега, нито после, ще го оставят да умре от естествена смърт. Макар че какво значи „естествена“ за една свиня, която се гледа тук за клане? Значи тя ще умре по-скоро от неестествена и неочаквана смърт. А и „помилване“ звучи така, сякаш свинете са престъпници. А е вярно точно обратното. Едно животно, това Олаф Гьолоу го знае, винаги е невинно; законите на природата не познават наказанието. Може би само амнистията.

Барбара с перуката го докарва малко на губернаторката на Аляска. И двете имат мазна кожа. На Гьолоу това му харесва – кожата на Барбара лъщи. Той не разбира, но и не се меси, защото тя се бори срещу това. И защо изобщо лъскавата коса минава за красива, а лъскавата кожа – не.

Прасетата хъркат. Гьолоу би предпочел да води търга утре сам. Но онези от художествената комисия не дават дума да се издума. Ех, тая шуробаджанашина. От години е в ръцете на Цишке. Не е като никак да не се справя, но вицовете му... прелестни, наистина са прелестни, но и нецензурни. Жени, политика. В тесен кръг може би вървят, но не и пред гости! Смехът им тогава не е никак хубав. Това е смях на висшестоящи. На Гьолоу това не му допада. Не му харесва този хумор.

Само защото той го бил правил още преди падането на стената. Никакъв аргумент не е това. Защо традицията трябва да е всичко? Гьолоу осигурява тринадесет работни места, Цишке две. Гьолоу обучава, Цишке събира стари рецепти за хляб.

Гьолоу върви през двора с ръце в джобовете. Нощта е тиха, като изключим тътена на гръмотевиците в далечината. Гьолоу си

представя нощите в Аляска смълчани. Самата представа понякога му помага да заспи. Не и днес.

Чакаме с нетърпение какво ще предостави за търга Олаф Гьолоу. Винаги е нещо изненадващо. Миналата година тайно беше развъдил мини прасенца. Неговите момчета получиха по едно, но едно беше разиграно и на търга. Толкова сладко същество, хората бяха полудели. 360 евро и аплодисменти. Отиде при един хотелиер от Фелдберг. Нашите хора се отказаха да наддават от сто нагоре.

Гьолоу е решил да предложи на Барбара: две седмици в Аляска. Ще организира всичко. Самолетни билети, добър хотел, джип „четири по четири“. Малко ще попътуваме, малко ще погледаме, ще хапнем съомга, ще храним хъски, ще търсим злато.

Гьолоу няма да продава. Поне докато Барбара е жива. Особено пък на холандци – никога.

Той се пъхва под завивките. Барбара диша. Мислите на Гьолоу се завъртат в синьо беззвучие, завъртат се в съня.